

O‘ZBEKISTONDA KAMBAG‘ALLIK DARAJASI O‘ZGARISHINING 2020-2025 YILLAR BO‘YICHA STATISTIK TAHLILI

Saitova Zuhra Tulkin qizi

Buxoro Davlat Texnika Universiteti

xizmat ko‘rsatish va raqamlashtirish fakulteti

iqtisodiyot va menejment kafedrası 2 bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolani yozishdan maqsad O‘zbekistonda 2020-2025 yillar davomida kambag‘allik darajasining o‘zgarishi statistik ma‘lumotlar asosida tahlil qilindi. Bu jarayon davlatning ijtimoiy-iqtisodiy siyosati, bandlikni oshirish, tadbirkorlikni oshirish, tadbirkorlikni rivojlantirish va ijtimoiy yordamlarni kengaytirish bilan chambarchas bog‘liqdir. Maqolada hududiy farqlar, makroiqtisodiy omillar vako‘p o‘lchovli kambag‘allik omillari ko‘rib chiqilgan.

Аннотация: Целью данной статьи является анализ динамики уровня бедности в Узбекистане за 2020–2025 годы на основе статистических данных. Этот процесс тесно связан с социально-экономической политикой государства, повышением занятости населения, активизацией предпринимательства, развитием предпринимательства и расширением социальной помощи. В статье рассматриваются региональные различия, макроэкономические факторы и факторы многомерной бедности.

Annotation: The purpose of this article is to analyze the changes in the poverty level in Uzbekistan during 2020-2025 based on statistical data. This process is closely related to the state's socio-economic policy, increasing employment, increasing entrepreneurship, developing entrepreneurship and expanding social assistance. The article considers regional differences, macroeconomic factors and multidimensional poverty factors.

Kambag‘allik — bu nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy muammo hamdir. U aholining ma‘lum bir qismi zaruriy ehtiyojlarini qondira olmasligi, daromadlarning pastligi, ta‘lim va sog‘liq imkoniyatlaridan cheklanishi kabi ko‘plab omillar bilan tavsiflanadi. O‘zbekiston mustaqillikdan buyon aholi farovonligini oshirishga qaratilgan siyosat olib bormoqda. Ayniqsa, 2020 yildan keyin kambag‘allikni qisqartirish davlat siyosatining asosiy yo‘nalishlaridan biriga aylandi.

So‘nggi yillarda mamlakatda kambag‘allik darajasi izchil pasayib bormoqda. 2021 yilda bu ko‘rsatkich 17 foizni tashkil etgan bo‘lsa, 2022 yilda 14,1 foizga, 2023 yilda 11 foizga, 2024 yilda 8,9 foizga tushdi. 2025 yilga kelib esa kambag‘allik darajasi 6,8 foizni tashkil etdi. Demak, 2021–2025 yillar oralig‘ida kambag‘allik qariyb 10 foiz punktga kamaygan. Bu qisqa muddatda erishilgan katta natija bo‘lib, mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishidagi muhim yutuq sifatida baholanishi mumkin.

Pasayish tendensiyasini tahlil qiladigan bo‘lsak, har bir yil kambag‘allik darajasi o‘rtacha ikki-uch foiz punktga kamayganini ko‘rish mumkin. Bu davlat tomonidan olib borilgan barqaror iqtisodiy siyosatning samarasidir. Hududiy jihatdan qaraganda, qishloq joylarda

kambag‘allik darajasi shaharlarga qaraganda yuqoriroq bo‘lib kelgan. Biroq so‘nggi yillarda aynan qishloq hududlarda pasayish sur‘ati tezroq bo‘lgani kuzatiladi. Buning sababi sifatida tomorqa xo‘jaliklari, dehqonchilik samaradorligi va kichik tadbirkorlik faoliyatining kengayishini ko‘rsatish mumkin.

Makroiqtisodiy omillar ham kambag‘allikni qisqartirishda muhim rol o‘ynadi. Ish haqi miqdorining oshishi, yalpi ichki mahsulotning barqaror o‘sishi, inflyatsiya darajasi ustidan nazoratning kuchayishi aholi farovonligiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatdi. Shuningdek, “Har bir oila – tadbirkor”, “Yoshlar – kelajagimiz” kabi davlat dasturlari aholining mehnat bozorida faol ishtirokini oshirib, kambag‘allikning kamayishiga xizmat qildi.

Kambag‘allikni faqat daromad darajasi bilan cheklab bo‘lmaydi. Ta‘lim, sog‘liqni saqlash, ijtimoiy infratuzilma va xizmatlardan foydalanish imkoniyatlari ham kambag‘allik darajasini belgilovchi muhim omillardandir. Shu jihatdan, so‘nggi yillarda ta‘lim va sog‘liqni saqlash sohalarida amalga oshirilgan islohotlar kambag‘allikni qisqartirishga sezilarli ta‘sir ko‘rsatdi.

O‘zbekiston mustaqillikka erishgandan buyon aholining turmush darajasini yaxshilash, ijtimoiy tenglikni ta‘minlash va farovonlikni oshirish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri bo‘lib kelmoqda. Ayniqsa, 2020 yildan keyin kambag‘allikni qisqartirishga alohida e‘tibor qaratildi. Chunki pandemiya davrida dunyo iqtisodiyoti izdan chiqdi, millionlab odamlarning daromad manbalari qisqardi, ishsizlik ortdi. O‘zbekistonda ham bu jarayon o‘z aksini topdi va kambag‘allik darajasi qisqa muddatda sezilarli darajada oshdi. Shundan so‘ng mamlakatda kambag‘allikni kamaytirish davlat siyosatining asosiy yo‘nalishiga aylandi.

Pasayishning asosiy sabablari

1. Iqtisodiy o‘rish – 2021–2025 yillarda O‘zbekiston yalpi ichki mahsuloti yildan-yilga barqaror o‘rish bordi. Bu esa ish o‘rinlari yaratishga va aholining daromadlarini oshirishga xizmat qildi.

2. Bandlik siyosati – davlat “Har bir oila – tadbirkor”, “Yoshlar – kelajagimiz”, “Ayollar daftari” kabi dasturlar orqali millionlab odamlarni ish bilan ta‘minlashga yordam berdi. Ayniqsa, kichik biznes va oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish kambag‘allikni kamaytirishda katta rol o‘ynadi.

3. Ijtimoiy yordam va subsidiya tizimi – past daromadli oilalarga nafaqalar, moddiy yordamlar, kredit imtiyozlari berildi. Elektr energiyasi, gaz va kommunal xizmatlar uchun imtiyozlar ham aholining eng zaif qatlamlarini qo‘llab-quvvatladi.

4. Hududiy rivojlanish – qishloq hududlarida infratuzilma yaxshilandi, tomorqa xo‘jaliklarini rivojlantirish, dehqonchilik va chorvachilikni qo‘llab-quvvatlash natijasida aholining daromad manbalari kengaydi.

5. Ta‘lim va sog‘liqni saqlashdagi islohotlar – bepul umumta‘lim, maktabgacha ta‘lim qamrovi, davlat grantlari sonining oshishi, qishloq tibbiyot maskanlarining ko‘payishi aholining turmush darajasiga bevosita ta‘sir ko‘rsatdi.

Hududiy tahlil

Kambag‘allik darajasi qishloq joylarda yuqoriroq bo‘lsa-da, aynan shu hududlarda pasayish sur‘ati tezroq bo‘ldi. Sababi, qishloq xo‘jaligi mahsulotlariga ichki va tashqi bozor

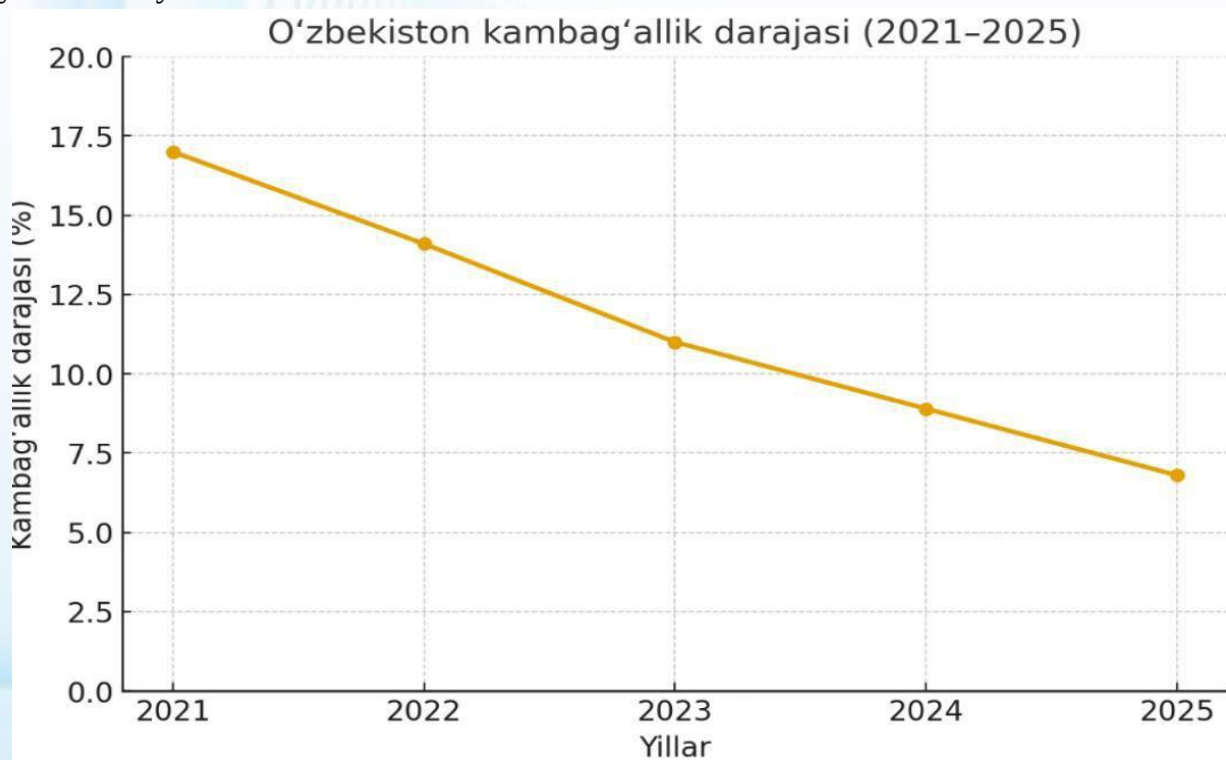
talabi oshdi, natijada qishloq aholisi daromadi ortdi. Shahar hududlarida esa xizmat ko‘rsatish sohasi, sanoat korxonalari va kichik biznesning rivojlanishi asosiy omil bo‘ldi.

Xalqaro taqqoslash

Jahon banki ma’lumotlariga ko‘ra, O‘zbekiston MDH mamlakatlari orasida kambag‘allikni eng tez qisqartirgan davlatlardan biri bo‘ldi. Masalan, 2021 yilda kambag‘allik 17 foizni tashkil qilgan bo‘lsa, Qozog‘istonda bu ko‘rsatkich 14 foiz, Qirg‘izistonda esa 23 foiz atrofida edi. 2025 yilga kelib, O‘zbekiston ko‘rsatkichlari MDH mamlakatlari o‘rtasida eng pastlardan biri bo‘lib qoldi.

2020–2025 yillar mobaynida O‘zbekiston kambag‘allikni qisqartirish bo‘yicha sezilarli natijalarga erishdi. Qisqa muddat ichida kambag‘allik darajasi ikki martadan ortiq kamayib, 17 foizdan 6,8 foizgacha tushdi. Bunda iqtisodiy o‘sinh, ijtimoiy yordam siyosati, bandlikni oshirish, tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash hamda infratuzilmani rivojlantirish muhim rol o‘ynadi.

Kelgusida kambag‘allikni yanada qisqartirish uchun bir nechta ustuvor yo‘nalishlar muhim ahamiyat kasb etadi. Birinchidan, qishloq hududlarida infratuzilmani rivojlantirish davom ettirilishi lozim. Ikkinchidan, yoshlar va ayollar tadbirkorligini keng qo‘llab-quvvatlash kambag‘allikka qarshi kurashda samarali vosita bo‘lib xizmat qiladi. Uchinchidan, ta’lim va sog‘liqni saqlash sifatini oshirish, inson kapitalini rivojlantirish uzoq muddatli barqarorlikni ta’minlaydi. To‘rtinchidan, kambag‘allikka qarshi dasturlarni izchil moliyalashtirish, ijtimoiy himoya tizimini yanada takomillashtirish zarur.

Grafikdan ko‘rinib turibdiki, 2021–2025 yillar davomida O‘zbekistonda kambag‘allik darajasi izchil ravishda pasayib borgan.

2021 yilda kambag‘allik darajasi 17 % bo‘lgan bo‘lsa,
2022 yilda u 14,1 % gacha kamaygan.

2023 yilda ko‘rsatkich 11 % ni tashkil etib, bir yilda deyarli 3 foiz punktga tushgan.

2024 yilda esa kambag‘allik 8,9 % gacha kamayib, birinchi marta 10 % dan past bo‘lgan.

2025 yilga kelib kambag‘allik darajasi 6,8 % ni tashkil etib, besh yilda qariyb 10 foiz punktga kamaygan.

Demak, grafik O‘zbekistonning 2021–2025 yillarda olib borgan ijtimoiy-iqtisodiy siyosati samaradorligini yaqqol ko‘rsatmoqda. Jarayon izchil va barqaror bo‘lib, yildan-yilga pasayish sur‘ati saqlanib qolgan.

Kambag‘allik kundan kunga tubdan o‘rib borayotgan bo‘lsa albatta uning yechimi ham bo‘lishi kerak. Har bir masalaning yechimi bo‘lganining kambag‘allikni qisqartirishning bir necha tamoyillari mavjud.

Kambag‘allik – ko‘p omilli murakkab muammo. Uning ildizi iqtisodiy, ijtimoiy, ta’lim, sog‘liqni saqlash va boshqaruv tizimiga borib taqaladi. To‘liq bitta yechim bo‘lmaydi, ammo kompleks yondashuv yordamida bosqichma-bosqich qisqartirish mumkin. Mana asosiy yo‘llar:

1. Iqtisodiy imkoniyatlarni kengaytirish

Yangi ish o‘rinlari yaratish – kichik biznes va tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash.

Sanoat va qishloq xo‘jaligini diversifikatsiya qilish – faqat bir sohada emas, turli tarmoqlarda rivojlanish.

Raqamli iqtisodiyot va xizmat ko‘rsatish sohasini kengaytirish – yoshlar uchun zamonaviy kasblarni ochish.

2. Ta’lim orqali kambag‘allikni kamaytirish

Sifatli va bepul ta’limga imkon yaratish.

Kasb-hunar o‘qitish markazlarini ko‘paytirish.

Innovatsion va texnologik bilimlarga ega bo‘lgan mutaxassislarni tayyorlash.

3. Ijtimoiy himoya tizimini kuchaytirish

Ijtimoiy nafaqalar va yordamlarni maqsadli taqsimlash.

Kam ta’minlangan oilalar uchun subsidiya va imtiyozlar berish.

Bolalar va ayollarni qo‘llab-quvvatlash dasturlarini kengaytirish.

4. Sog‘liqni saqlash tizimini yaxshilash

Arzon va sifatli tibbiy xizmatdan hamma foydalana olishini ta’minlash.

Profilaktika ishlarini kuchaytirish.

5. Moliyaviy imkoniyatlarni oshirish

Mikrokredit va mikromoliya tashkilotlari orqali kichik biznesni rivojlantirish.

Bank xizmatlaridan foydalanishni kengaytirish.

6. Davlat siyosati va boshqaruv

Korrupsiya va nohalollikka qarshi kurash.

Soliq siyosatini adolatli qilish.

Hududlar o‘rtasidagi tengsizlikni kamaytirish.

XULOSA

2020–2025 yillardagi statistik tahlil shuni ko‘rsatadiki, pandemiya sabab 2020 yilda kambag‘allik darajasi oshgan bo‘lsa, keyingi yillarda iqtisodiy tiklanish va davlat siyosati natijasida pasayish kuzatildi. Biroq ayrim zaif qatlamlar va hududlarda kambag‘allik yuqori

bo‘lib qolmoqda. Kelgusida barqaror pasayishni ta’minlash uchun maqsadli ijtimoiy yordam, bandlikni oshirish va ta’lim orqali imkoniyatlarni kengaytirish zarur.

FOYDALANILGAN MANBALAR:

1. O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi ma’lumotlari (2020–2025 yillar).
2. Jahon banki — Poverty & Equity Data Portal (2020–2024).
3. BMT Taraqqiyot dasturi (UNDP) — Human Development Reports.
4. O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi rasmiy hisobotlari.
5. Xalqaro valyuta jamg‘armasi (IMF) — iqtisodiy sharhlar va tavsiyalar.
6. Ilmiy maqolalar va statistik tahlillar: kambag‘allik darajasi, ijtimoiy siyosat va iqtisodiy rivojlanish bo‘yicha.
7. Uzbekistan Pilot Multidimensional Poverty Index Report 2023 (UNDP, OPHI, CERR) — bu hisobotda 2022–2023 yillarda joriy etilgan multidimansional kambag‘allik (N-MPI) bo‘yicha ma’lumotlar, metodologiya va hududiy tahlillar mavjud.
8. UNDP Human Development Reports — Uzbekistan Country Profile (Global MPI estimates 2021/2022) — global multidimansional kambag‘allik indeksi bo‘yicha oxirgi mavjud statistik ko‘rsatkichlar.
9. Infographics: Key Figures on Uzbekistan Pilot Multidimensional Poverty Index 2023 — infografikalarda mamlakatdagi kambag‘allik darajasining tarixiy o‘zgarishlari (masalan, 2000-yildan boshlab) tasvirlangan.